

Schwartz Maksimizasyon Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması ¹

Asena Gizem YİĞİT ²

Başvuru Tarihi: 14.07.2023

Kabul Tarihi: 19.09.2023

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

Bu çalışma Schwartz vd. (2002) tarafından geliştirilen Maksimizasyon Ölçeği'ni Türkçeye uyarlayarak geçerliliğini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Maksimize etme eğilimini ölçmeye yönelik gerçekleştirilen çevrimiçi anketlere 400 gönüllü kişi katılmıştır. Yapılan Açıklayıcı (AFA) ve Doğrulamalı Faktör Analizleri (DFA) sonucunda ölçek, 3 faktörlü bir yapı göstermiştir ve 11 maddeden oluşmaktadır. Ortaya çıkan bu ölçekte yer alan faktörler toplam varyansın %52,35'ini açıklamaktadır. İç tutarlılık analizi için ölçeğe ait Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanmış ve güvenilirliği 0,74 olarak tespit edilmiştir. DFA sonrasında elde edilen modelin uygunluğunun tespiti için uyum iyilik endekslerinden yararlanılmıştır. Bu uyum endeksleri CFI=0.902, GFI=0.953, AGFI= 0.925, NFI=0.855, RMSEA=0.065, IFI=0.904 şeklinde tespit edilmiş olup, modelin iyi uyum sağlayan bir modelin kriterlerini karşıladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Maksimizasyon Ölçeği, Faktör Analizi, Ölçek Uyarlama, Davranışsal İktisat

Atf: Yiğit, A. G. (2023). Schwartz maksimizasyon ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(4), 1091-1104.

¹ Bu çalışma için, ISUBÜ Etik Kurulu'nun 01.02.2023 tarihli 03 numaralı kararına istinaden gerekli izinler alınmıştır.

² Bağımsız Araştırmacı, gencasengizem@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9791-2211

Turkish Adaptation of the Schwartz Maximization Scale: The Reliability and Validity Study

Asena Gizem YİĞİT³

Submitted by: 14.07.2023

Accepted by: 19.09.2023

Article Type: Research Article

Abstract

The purpose of this study is to adapt the Maximization Scale developed by Schwartz et al. (2002) to Turkish and determine its validity. 400 volunteers participated in online surveys conducted to measure the maximizing tendency. As a result of Exploratory (EFA) and Confirmatory Factor Analysis (CFA), the scale showed a 3-factor structure and consists of 11 items. The factors in this emerging scale explain 52.35% of the total variance. For the internal consistency analysis, the Cronbach's Alpha coefficient of the scale was calculated and its reliability was determined as 0.74. Goodness-of-fit indices were used to determine the suitability of the model obtained after CFA. These fit indices were determined as CFI=0.902, GFI=0.953, AGFI= 0.925, NFI=0.855, RMSEA=0.065, IFI=0.904, and it was determined that the model met the criteria of a well-fitting model.

Keywords: Maximization Scale, Factor Analysis, Scale Adaptation, Behavioral Economics

³ Independent Researcher, gencasenagizem@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9791-2211

Giriş

Geleneksel İktisat, "iktisadi" olmakla birlikte aynı zamanda "akılcı" olan bir "iktisadi insan" varsayımı üzerine kuruludur. Bu varsayım gereği insan, aldığı kararlarda seçeneklerin her biri hakkında önemli bir hacimde açık ve tam bilgi sahibidir. Bu bilgiler sayesinde ise istikrarlı bir tercih sistemine ve kendisine sunulan tercihler arasında ulaşılabilir ve en yüksek seviyede faydaya erişmesini sağlayan bir hesaplama becerisine sahiptir (Simon, 1955). Bu durum Rasyonel Seçim Teorisi'nin de temelini oluşturmaktadır (von Neumann ve Morgenstern, 1944). Rasyonel seçimde, insanlar sanki bir büfe masasında olduğu gibi, tüm seçenekler önlerine dizilmiş şekilde hayatlarını sürdürmektedirler. Her bir seçimin kendilerine kazandıracığı faydayı veya ortaya çıkaracağı maliyeti tam bir bilgiyle bilmektedirler. Böylece her bir tercih, değer/fayda ölçüğü ile karşılaştırılmakta ve faydanın maksimum olacağı seviyede bir tercih yapılmaktadır (Schwartz, Ward, Monterosso, Lyubomirsky, White ve Lehman, 2002). Oysa her ne kadar İktisat bilimi tarihsel olarak rasyonel seçim üzerine kurulmuş olsa da bu teorinin varsayımlarının hataları ve sapmaları zaman içinde kendini göstermiştir. İnsanın temelinde yatan sosyal, duygusal ve hatalı tercihler yapabilen bir varlık olduğu gerçeği Kahneman ve Tversky (1979) tarafından ortaya konmuştur. Böylece kökeni 1700'lü yıllara dayanan⁴ Davranışsal Ekonomi'nin teorik temeli de atılmıştır.

Davranışsal ekonomi, Herbert A. Simon'un 1955 yılında ortaya koyduğu sınırlı rasyonalite varsayımı üzerinde yükselmiştir. Simon'a (1955) göre insan, belirsizlik ve bilgi işleme kapasitesinin sınırlı olması gibi nedenlerle, tercihlerindeki maksimizasyon hedefini her zaman gerçekleştirilememektedir. Bununla birlikte olayların karmaşık olması, durumların ifade şekilleri, risk gibi faktörler bireylerin algılarını değiştirerek kararlar üzerinde etkili olmaktadır (Yiğit, 2020). Dolayısıyla insanların bir kısmı seçimlerinde, maksimize etmekten ziyade "tatmin etme" amacına odaklanmaktadır. Bunu gerçekleştirmek içinse kişilerin tercihlerini bir referansa oturtmaları ve bu referans noktasını kabul edilebilirlik eşiği olarak kabul etmeleri yeterlidir. Tatmin etme eğilimindeki bir birey, bahsi geçen kabul edilebilirlik eşiğini aşan bir tercih ile karşılaştığında ise o tercih onun için artık maksimizasyon hedefi olmaktadır (Schwartz vd., 2002). Bu durum aslında Kahneman ve Thaler'in (2006) savıyla da benzerlik göstermektedir: İnsanlar her zaman neyi seveceklerini bilemezler ve seçimlerinin sonuçlarıyla ilgili tahminde bulunarak hareket etmektedirler. Bu tahmin süreci onları sıklıkla sistematik hatalara sevk etmekte ve böylece faydalarını maksimize etmekte başarısız olmaktadır.

Maksimize Etme Eğilimi

Schwartz (2000) sınırlı rasyonalite temelinde yürüttüğü çalışmalarda, Simon (1955) tarafından öne sürülen seçim stratejilerindeki "maksimize ediciler" ve "tatmin ediciler" ayrımının üzerinde durmuş, bireyin karar alma aşamasında, faydasını ne kadar maksimize etmek istediği ile alakalı olarak bireysel farklılıkların olabileceğini savunmuştur. Burada maksimize etmek, en iyiyi aramak olarak tanımlanırken; tatmin etmek, "yeterince iyi"yi aramak, diğer bir deyişle kabul edilebilirlik eşiğini geçen bir seçenekle karşılaşana kadar aramak olarak tanımlanmıştır (Iyengar, Wells ve Schwartz, 2006). Schwartz vd. (2002) tarafından bu farklılıkların tespitini araştırmak amacıyla geliştirilen ilk ölçek, günümüzde de yaygın olarak kullanılmakta olan 13 maddelik Maksimizasyon Ölçeği'dir. Ölçekten alınan skorlar ilgili farklılığı ortaya koymaktadır. Buna göre maksimize etme eğilimleri yüksek kişilerde, pişmanlık, psikolojik refah kaybı, devamı şüphe duyma eğilimi gibi durumlar baş göstermektedir. Ayrıca bu kişiler hayatlarında durum ve olaylara karşı daha az iyimserlik göstermektedirler (Schwartz vd., 2002). Benzer şekilde maksimize etme eğilimi yüksek kişilerin düşük benlik saygısına ve yüksek nevrotoliğe sahip oldukları da daha önceki bulgular arasındadır (Schwartz, 2004; Purvis, Howell ve Iyer, 2011).

⁴ Bknz: Bernard Mandeville-1714/ The Fable of the Bees or Private Vices, Publick Benefits (Arların Masalı) ve Adam Smith -1759/ The Theory of Moral Sentiments (Ahlaki Duygular Teorisi)

Bunlarla birlikte maksimize etme eğilimi yükseldikçe, kişilerin, karar aşamasında sunulan seçenek sayısının artmasıyla ortaya çıkan aşırı seçim ile de baş etme olasılıklarının azaldığı görülmektedir. Bu sebepten dolayı bu kişiler, karar alma durumunu sürekli olarak ertelemekte, karar almaktan kaçınmaktadırlar (Osiurak vd., 2015). Buradan hareketle insanın günlük hayatında sürekli seçimlere maruz kaldığı göz önüne alındığında, maksimize etme eğiliminin belirlenmesi hususunun önemli olduğu görülmektedir.

Bu bilgiler ışığında, çalışmanın amacı Schwartz vd. (2002) tarafından ortaya konan Maksimizasyon Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanarak yeni formun geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinin gerçekleştirilmesidir. Bu çalışmanın, Schwartz vd.'ne (2002) ait Maksimizasyon Ölçeği'nin orijinalinin ilk kez Türkçeye uyarlanması olması dolayısıyla literatüre önemli bir katkı sunması ve özgün değer teşkil etmesi beklenmektedir.

Yöntem

Örneklemin Belirlenmesi ve Katılımcılar

Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında örneklemin saptanması amacıyla farklı görüşler mevcuttur. Buna göre, Kline (1979), örneklem sayısının en az 100 olması gerektiğini tavsiye etmekte iken Guilford (1954), bu rakamın en az 200 olması gerektiğini vurgulamaktadır. Comrey ve Lee'ye (1992) göre ise faktör analizleri için yeterli örneklem büyüklüğü 300 kişi iyi ve 500 kişi çok iyi şeklindedir. Bununla beraber, Cattell (1978), gerekli olan örneklem sayısının, ölçekte yer alan değişken sayısının 3 veya 6 kat fazlası; Everitt (1975) en az 10 kat fazlası kadar; Hair, Anderson, Tatham ve Black (1995) ise 20 katı kadar olması gerektiğini önermişlerdir. Bu bilgilerden hareketle örneklem 400 kişi olarak belirlenmiştir. Çalışma için, ISUBÜ Etik Kurulu'nun 01.02.2023 tarihli 03 numaralı kararına istinaden gerekli izinler alınmıştır.

Analize konu olan veriler hem kolaylığı hem de maliyetinin düşük olması bakımından kolayda örnekleme yöntemi ile ve çevrimiçi anketlerle toplanmıştır (Malhotra, 2004). Ölçeğe ait geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinde ise SPSS 20.0 ve AMOS 20.0 programları kullanılmıştır. Katılımcıların eğitim durumu, cinsiyet, meslek ve gelir dağılımları aşağıdaki Tablo 1'deki gibidir.

Tablo 1
Katılımcıların Betimsel İstatistikleri

	Değişkenler			
	Kategori	Frekans	%	Kümülatif %
Eğitim	İlköğretim	25	6,3	6,3
	Lise	55	13,8	20
	Lisans	235	58,8	78,8
	Yüksek Lisans	63	15,8	94,5
	Doktora	21	5,3	99,8
	Hiçbiri	1	0,3	100
Cinsiyet	Kadın	195	48,8	48,8
	Erkek	205	51,2	51,2
Yaş	Ortalama	Minimum	Maksimum	Sh.
	33,32	18	67	9,77
Aylık Gelir	23245	400	125000	17397

Örnekleme oluşturan katılımcıların yaş aralığı, tablodan görüldüğü üzere, 18 ile 67 arasında değişmektedir ve yaklaşık %70'lik kısmı lisans ve üstü öğretim derecesine sahiptir. Bununla birlikte cinsiyet dağılımları da birbirine çok yakın bir dağılıma sahiptir. Aylık gelir ise hanehalkı aylık geliri olarak alınmıştır, ancak çalışmayan ve hâlen öğrencilikleri devam etmekte olan kesim için bu rakam harçlık olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte katılımcıların aylık gelir ortalaması 23.245 TL'dir. Veriler Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya, Isparta, Trabzon, Mardin, Şanlıurfa, Malatya, Erzurum, Kahramanmaraş ve Eskişehir illeri olmak üzere 12 farklı ildeki katılımcılardan elde edilmiştir.

Maksimizasyon Ölçeğine İlişkin Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri

Yapılan çalışmalarda veri toplama araçlarının sahip olması beklenen birtakım önemli özellikler vardır. Bu özelliklerin göz ardı edilmesi çalışmalarda çoğu zaman hatalı ölçüm yapılmasına ve çalışma bulgularında yanlılığa sebebiyet verebilmektedir. Bu bakımdan ölçüm araçlarının, geçerli ve güvenilir olması önemlilik arz etmektedir. Güvenilirlik, sonuçların aynı koşullar altında yeniden üretilip üretilmeyeceğini göstermektedir. Diğer bir deyişle farklı örneklerde tutarlı sonuçlar vermesi demektir. Geçerlilik ise, ölçüm aracı neyi ölçmek için tasarlandıysa, o amaca uygun olması ve yine bu araç aracılığıyla toplanan verinin, tespit edilmek istenen değişkenlerin niteliğini doğru şekilde yansıtmasıdır (Gürbüz ve Şahin, 2017, s. 157-160). Tüm bunlar göz önüne alındığında çalışmada Türkçe uyarlaması yapılan ölçeğin öncelikle hedeflenen değişkenleri iyi bir şekilde ölçüp ölçemediğinin tespiti gerekir.

Ölçek uyarlamasında, toplumlar arasında duygu, düşünce ve davranışlarının ifadesinin değişiklik gösterebileceği, kültürler arası farklılıkların sorulara verilen cevapları değiştirebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca teknolojik farklılıklar ve gelişmişlik derecesi gibi faktörlerin de bu etkilere hizmet edebileceği dikkate alınmalıdır. Ayrıca yine dilsel ve kültürel sebeplerden ötürü mevcut ölçeğe yeni maddeler eklenmesi, çıkarılması veya bazı maddelerin kısmen değiştirilmesi söz konusu olabilmektedir. Dolayısıyla literatürde hâlihazırda geçerlilik ve güvenilirliği ispat edilmiş bir ölçüm aracı dahi olsa, uyarlanan ölçekteki maddelerin çevrildiği dil ve kültürdeki yapı ve geçerliliği sorgulanmalıdır (Akbaş ve Korkmaz, 2007). Bu bakımdan AFA, bir ölçek uyarlamasında, ölçeğin uyarlanan kültürdeki yapısını belirlemek için önem arz etmektedir (Erkuş, 2003). Buradan hareketle, ölçek ilk olarak Türkçeye çevrilmiş ve 2 uzman görüşüyle revize edilmiştir. Sonrasında ifadeler günümüz şartlarına uygun hâle getirilerek 100 kişiye pilot çalışma uygulanmış, gerekli testler yapıldıktan sonra veri toplama işlemine devam edilmiştir. Toplanan veriler KFA ve DFA'ya tabi tutulmuş, sonrasında da ölçeğin ve alt boyutlarının iç tutarlılıklarını saptayabilmek amacıyla Chrobach's Alpha istatistiği hesaplanmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

AFA'ya geçilmeden önce ölçeğin faktör analizine uygunluğunun tespiti amacıyla KMO and Bartlett's Testi yapılmıştır (Gürbüz ve Şahin, 2017, s. 317). Faktör analizi için uygunluk durumunda beklenen, test sonucunun anlamlılık göstermesidir (Yaşlıoğlu, 2017). Bununla birlikte örneklemin yeterli olduğunun tespiti için de test değerinin 0,60 ve üzerinde olması gerekmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2017, s. 317). Yapılan testin sonuçlarına göre KMO and Bartlett's Testi değeri 0,783 ve anlamlılık değeri (sig.) 0,000 olduğundan test değeri anlamlıdır. Buna göre örneklem faktör analizi için yeterlidir. Verilerin faktör analizine uygunluğunun tespiti sonrasında ise bu verilerin normal dağılıp dağılmadığı test edilmiş ve bunun için çarpıklık ve basıklık değerleri göz önüne alınmıştır. Buna göre çarpıklık ve basıklık değerlerinin, tüm değişkenler için, +1 ile -1 arasında olduğu tespitinden hareketle verilerin normal dağıldığı söylenebilmektedir (Hair, Black, Babin, Anderson ve Tatham, 2010; Tabachnick ve Fidell, 2013). AFA'da incelenmesi gereken bir sonraki değer olan ölçek ifadelerinin ortak varyanslarının da 0,381 değerinden yukarıda olması beklenmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2017). Maddelere ilişkin ortak varyanslar Tablo 2'deki gibidir.

Tablo 2
Ortak Varyanslar Tablosu

	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8
Extraction	0,56	0,59	0,55	0,49	0,66	0,49	0,50	0,64
	M9	M10	M11	M12	M13			
Extraction	0,52	0,50	0,64	0,51	0,59			

* Ekstraksiyon Yöntemi: Temel Bileşen Analizi

Ortak varyanslar tablosu incelendiğinde 0,49 altında değer olmadığı görülmektedir. Bu durumdan yola çıkılarak tüm ifadelerin analize katılabileceği kanaatine varılmıştır. Faktörlerin birbiriyle ilişkisinin olmadığı düşünülerek ve uyarılma çalışmasının da yapıldığı göz önüne alınarak literatürde çok faktörlü ölçeklerde en çok tercih edilen yöntem olması münasebetiyle Varimax döndürme yöntemi olarak seçilmiştir (Büyüköztürk, 2002; Gürbüz ve Şahin, 2017, s. 319). Döndürme yöntemi sonrasında elde edilen faktör yüklerinin, 0,30-0,59 arasında olması, bu yüklerin orta düzeyde büyüklükler olduklarını göstermektedir (Büyüköztürk, 2002). Çalışmada gerçekleştirilen faktör analizinde her bir maddenin kabul edilebilir bir ağırlık oluşturması açısından, yükünün en az 0,40 olması gerekliliği bir ölçüt olarak kabul edilmiştir. Benzer şekilde, birden fazla faktöre yüklenmiş maddelerin hangi faktörde yer alacağı kararı için 0,10 farkından yararlanılmıştır (Büyüköztürk, 2010). Analiz sonucunda M10 maddesinin üç faktöre birden yüklenerek, biniş olduğu gözlemlendiğinden (0,384, 0,357, 0,459) bu madde çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır. Yapılan analiz sonucuna göre ise M6 maddesinin benzer şekilde iki faktöre yüklendiği görülmüş (0,324; 0,353) ve bu madde de analiz dışında bırakılarak adımlar tekrar edilmiştir. Faktörlere ilişkin madde yüklerini ve ifadeleri Tablo 3'teki döndürülmüş bileşenler matrisinden görebiliriz:

Tablo 3
Ölçeğe İlişkin İfadeler ve Faktörlere İlişkin Madde Yükleri

No	İfadeler	Bileşenler		
		Faktör 1: Alternatif Arama	Faktör 2: Yüksek Standartlara Sahiplik	Faktör 3: Karar Zorluğu
M2	Arabada radyo dinlerken, dinlediğimden nispeten memnun olsam bile, daha iyi bir şey çalıyor mu diye sık sık diğer kanalları kontrol ederim.	0,75		
M3	İkili ilişkilerdeki uyumu, giyim konusundaki uyum gibi görüyorum: Örneğin mükemmel uyumu elde etmeden önce çok kombin denemem gerektiği gibi.	0,73		
M1	TV izlediğimde, bir programı izlerken bile genellikle diğer kanallardaki seçenekler arasında da gezinirim.	0,72		
M4	İşimden ne kadar memnun olursam olayım, daha iyi fırsatların peşinde koşmak bana daha doğru geliyor.	0,58		
M1 1	Yaptığım her işte kendim için en yüksek standartlara erişmeyi hedeflerim.		0,80	
M1 3	Ne zaman bir tercih yapmak durumunda kalsam, mevcut olmayanlar da dahil olmak üzere, diğer tüm olasılıkların neler olduğunu düşünmeye gayret ederim.		0,76	
M1 2	İkinci en iyi olana asla razı olmam.		0,66	
M8	Alışveriş yaparken gerçekten sevdiğim kıyafetleri bulmakta zorlanıyorum.			0,78
M7	Bir arkadaşşıma hediye almak çoğu zaman bana zor geliyor.			0,72
M9	İzleyeceğim filmi seçerken zorlanıyorum. Çünkü en iyisini seçmeye gayret ediyorum.			0,60
M5	Çoğunlukla sahip olduğum hayattan daha farklı şekillerde yaşamayı hayal ederim.			0,43

*Döndürme Yöntemi: Kaiser Normalleştirme ile Varimax.

A. Döndürme 4 yinelemede birleştirildi. *Ters kodlanan madde yoktur.

Tablo 3'te gözlemlendiği üzere ölçekteki ifadelere ilişkin faktör yüklerinin tamamı 0,40'ın üzerindedir. Yamaç Serpinti Grafiği ve toplam açıklanan varyans tablosu da incelenerek, nihai sonuçlara göre, üç faktör yapısından ve 11 maddeden oluşan bir ölçüm aracı ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu ölçekte faktörler toplam varyansın %52,35'ini açıklamaktadır ve önemli bir kriter daha sağlanmıştır (Yaşlıoğlu, 2017). Açıklanan varyansın faktörlere göre dağılımı aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 4

Ölçeğin Son Hâlinin Açıkladığı Toplam Varyansın Faktörlere Dağılımı

	Başlangıç Özdeğerleri			Karelenmiş Yüklerin Açılanmış Toplamı			Faktör Yüklerinin Döndürülmüş Toplamı
	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif (%)	Toplam	Varyans (%)	Kümülatif (%)	Toplam
1	3,08	27,98	27,98	3,08	27,98	27,98	2,11
2	1,44	13,05	41,03	1,44	13,05	41,03	1,87
3	1,25	11,33	52,35	1,25	11,33	52,35	1,78
4	0,89	8,11	60,46				
5	0,85	7,69	68,15				
6	0,76	6,87	75,02				
7	0,67	6,05	81,07				
8	0,60	5,49	86,56				
9	0,56	5,11	91,67				
10	0,49	4,49	96,16				
11	0,42	3,85	100,00				

Tablo 5'te ise Maksimizasyon Ölçeği ve ölçeğin alt boyutları için iç tutarlılık analizleri yapılmış ve Cronbach's Alpha iç tutarlılık değerleri gösterilmiştir.

Tablo 5

Maksimizasyon Ölçeği ve Alt Boyutlara İlişkin İç Tutarlılık Analizi

Boyutlar	Boyuta Giren Maddeler	Cronbach's Alpha Değerleri
Faktör 1	M2, M3, M1, M4	0,68
Faktör 2	M11, M13, M12	0,62
Faktör 3	M8, M7, M9, M5	0,61
TOPLAM		0,74

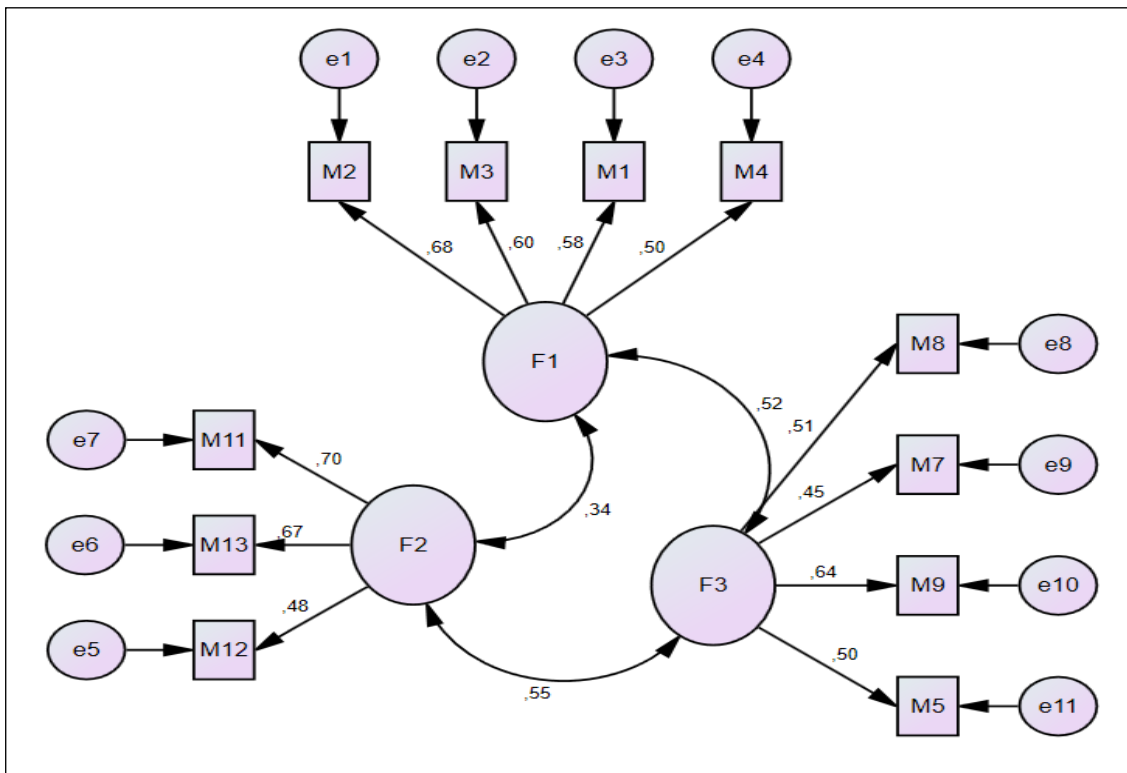
Görüldüğü üzere analizler sonrasında ölçeğe ait Cronbach's Alpha değeri 0.74 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin Cronbach's Alpha değerlerine bakıldığında, birinci faktöre ait değer 0,68; ikinci faktöre ait değer 0,62; üçüncü faktöre ait değer ise 0,61 olduğu görülmektedir. Ölçeğin genel güvenilirliğine ilişkin Cronbach's Alpha değerlerinin 0,60 ve üzerinde olması, ölçeğin güvenilir olduğuna işaret etmektedir (İslamoğlu ve Alınacı 2014; Kayış, 2017; Güriş ve Astar, 2014). Ayrıca Kehoe (1994) 10-15 madde içeren ölçeklerde alt boyut güvenilirlikleri için 0,50'nin yeterli düzeyde olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla yapılan analiz sonrasında, ölçek alt boyutlarının güvenilir; ölçeğin genel güvenilirlik düzeyinin ise iyi olduğunu söylenebilmektedir.

Maksimizasyon Ölçeği'nin üç faktörlü ve 11 maddeden oluşan yeni formunun model uyum iyiliğinin tespiti için DFA uygulanmıştır.

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Teoriden hareketle ortaya konan modellerde gizli ve gözlenen değişkenler arasındaki nedensel ilişkinin araştırılmasını mümkün kılan DFA, daha önce geliştirilmiş ölçüm araçlarının, yeni yapılan araştırmanın örnekleme ile doğrulanıp doğrulanmadığını belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Ortaya çıkan 3 faktörlü model ile yapılan analizin ilk kısmında bu modeli oluşturan faktörler örtük değişken olarak modeli oluşturmuştur. Buna göre, analiz sonucunda elde edilen modele ait uyum iyiliği endeksleri incelendiğinde; $\chi^2=110.467$ ve $df=41$ olarak belirlenmiş ve $CMIN/DF= 2,694$ ($p.: 0.000$) olarak minimum sayıya ulaştığı saptanmıştır. Buna göre $CMIN/DF$ rasyosunun 250 üstü katılımcılı bir örneklem için 5'in altında olması gerekmektedir (Byrne (2012)'den akt. Yaşlıoğlu, 2017). Ayrıca $0 \leq \chi^2 \leq 2df$ olması hâlinde iyi uyum; $2df \leq \chi^2 \leq 3df$ olması hâlinde ise kabul edilebilir bir uyum gösterdiği söylenmektedir (Erkorkmaz, Etikan, Demir, Özdamar ve Sanisoğlu, 2013).

Buradan hareketle modelin ki kare değerinin kabul edilebilir olduğu söylenmektedir. Modelin uyum iyiliği endeksleri incelendiğinde ise $CFI=0,902$, $NFI=0,855$, $RMSEA=0,065$, $GFI=0,953$, $AGFI= 0,925$, $IFI=0,904$ olduğu görülmektedir. Bu değerler incelendiğinde, analizde yer alan modelin uyum iyiliği endekslerinin kabul edilebilir ve oldukça iyi düzeyde olduğu şeklinde kabul edilmektedir (Browne ve Cudeck, 1993; Hu ve Bentler, 1999; Mak ve Sockel, 2001; Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003; Kline, 2005; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008; Chow ve Chan, 2008). DFA'da ilgili ölçeğe ilişkin yol şeması Şekil 1'deki gibidir:

Şekil 1. Ölçeğe İlişkin Yol Analizi

Şekil 1'de yer alan diyagramda, modeldeki standardize edilmiş yol katsayıları görülmektedir. Kline (2005) ve Suhr'e (2008) göre, 0,30 dolaylarındaki etki değeri "orta derece"; 0,50 ve üzeri etki değeri ise "yüksek derece" etki değerini temsil etmektedir. Modelde görüldüğü üzere tüm etki değerleri 0,45'ten büyüktür. Dolayısıyla 2 değer hariç olmak üzere katsayıların tamamı yüksek derece etki düzeyinde olarak kabul edilebilir.

Sonuç

Anaakım İktisat olarak da nitelendirilen ve yüzyıllar boyunca kabul gören ve iktisadın temel varsayımı olan rasyonel insan, 1950'li yıllar itibariyle teorik temele oturtulmuş bir eleştiri ile karşı karşıya kalmıştır. Yapılan çalışmalar, kişilerin bu varsayımda kabul gördüğü gibi, her daim faydalarını maksimize etmeye odaklı kişiler olmadığını ve duygusal, psikolojik, sosyolojik faktörlerin etkisinde kaldığını ve çoğu kararını da bu etki altında verdiğini ortaya koymuştur. Kişilerin maksimizasyon hedefinin hesaplanmasını geçerli kılan teorilerin aksiyomlarının tutarsızlığının zaman içinde kanıtlanması, Davranışsal İktisat alanının da daha çok önem kazanmasına vesile olmuştur. Çalışmaya konu olan maksimize etme eğiliminde ortaya çıkan farklılıklar, kişinin hayatı üzerinde de birçok konuda olumlu/olumsuz etkiler olarak ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı bu eğilimin saptanması önemlidir. Buradan hareketle, çalışmada, Schwartz vd. (2002) tarafından geliştirilen, kişilerin karar verme aşamasında faydalarını ne kadar maksimize etmeye eğilimli olduklarını tespit etme amacı taşıyan Maksimizasyon Ölçeği'nin Türkçeye uyarlaması ve geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinin yapılması amaçlanmıştır. Kolayda örnekleme yöntemiyle 400 kişilik bir örneklemden elde edilen verilerle gerçekleştirilen analizler neticesinde ölçeğin, Türkiye örnekleminde maksimizasyon eğilimini ölçebilecek düzeyde geçerlilik ve güvenilirliğe düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmada uyarlanan ölçek, iki uzman tarafından, geri çeviri yöntemi ile çevrilmiş ve orijinal formuyla dil eşdeğerliliği sağlanmıştır. Sonrasında ise ölçeğin AFA ve DFA analizleri gerçekleştirilmiş ve iç tutarlılık analizleri yapılmıştır. Ölçek maddelerinden madde 6 (Bir şeyleri sıralayan listelerin büyük bir hayranıyım) ile madde 10'un (Bir arkadaşına mesaj ya da mail yazma işinin bile çok zor olduğunu düşünüyorum, çünkü her şeyi doğru bir şekilde ifade etmek gerçekten zor. Bu yüzden sık sık basit şeyler için bile önceden hazırlık yapıyorum.) binişiklik yaratması nedeniyle sırayla çıkarılarak analizler tekrarlanmıştır. Sonuç itibariyle, AFA'da 3 faktör yapısında ve 11 maddeden oluşan bir ölçüm aracı elde edilmiştir. Ortaya çıkan bu ölçekte faktörler toplam varyansın %52,35'ini açıklamaktadır. Bununla birlikte ileride yapılacak çalışmalarda ilgili değer tekrar incelenebilir. Sonrasında ise DFA gerçekleştirilmiştir. Analiz sonrasında elde edilen uyum iyiliği endeksleri, ölçeğin 3 faktörlü yapısını Türkiye örnekleminde doğrulamıştır. Ölçeğin ve alt boyutlarının güvenilirliğinin tespiti için ise iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Buna göre ölçek alt boyutları 0,60'ın, ölçeğin kendisinin ise 0,70'in üzerinde iyi bir güvenilirliğe sahip olduğu görülmektedir. Sonuç itibariyle Schwartz vd. (2002) tarafından geliştirilen ölçek, kullanılan örneklem itibariyle de geçerli ve güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Akbaş, G. ve Korkmaz, L. (2007). Ölçek uyarlaması (Adaptasyon). *Türk Psikoloji Bülteni*, 13(40), 15-16. Erişim adresi: <https://www.psikolog.org.tr>
- Browne, M. W. ve Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. In K. A. Bollen & Long, J. S. (Eds), *Testing structural equation models* (s. 136-162). Newbury Park, CA: Sage
- Byrne, B. M. (2012). *Structural equation modeling with m plus: Basic concepts, applications, and programming*. Newyork: Routledge/Taylor & Francis Group
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32, 478-483. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuvey/issue/10365/126871>
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (11. bs.). Ankara: Pegem Yayıncılık

- Cattell, R. B. (1978). *The scientific use of factor analysis*. New York: Plenum.
- Chow, W. S. ve Chan, L. S. (2008). Social network, social trust and shared goals in organizational knowledge sharing. *Information & Management*, 45, 458-465. doi: 10.1016/j.im.2008.06.007
- Comrey, A. L. ve Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Erkorkmaz, Ü., Etikan, İ., Demir, O., Özdamar, K. ve Sanisoğlu, Y. (2013). Doğrulayıcı faktör analizi ve uyum indeksleri. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences Journal Identity*, 33(1), 210-223. doi: 10.5336/medsci.2011-26747
- Erkuş, A. (2003). *Psikometri üzerine yazılar*, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Everitt, B. S. (1975). *Multivariate analysis: The need for data, and other problems*. *British Journal of Psychiatry*, 126, 237-240. doi: 10.1192/bjp.126.3.237
- Guilford, J. P. (1954). *Psychometric methods* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri felsefe- yöntem- analiz* (4. bs.). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Güriş, S. ve Astar, M. (2014). *Bilimsel araştırmalarda SPSS ile istatistik*, İstanbul: DER Yayınları
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L. ve Black, W. C. (1995). *Multivariate data analysis* (4th. ed.). Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. ve Tatham, R. L. (2010). *Multivariate data analysis* (7th Ed.), Prentice Hall: Upper Saddle River.
- Hooper D., Coughlan J. ve Mullen, M.R. (2008). Structural equation modelling: guidelines for determining model fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 6, 53-60. doi: 10.21427/D7CF7R
- Hu, L. ve Bentler P. M. (1999). Cut off criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55. doi: 10.1080/10705519909540118
- Iyengar, S. S., Wells, R. E. ve Schwartz, B. (2006). Doing better but feeling worse: looking for the "best" job undermines satisfaction. *Psychological Science*, 17(2), 143-150. Erişim Adresi: <https://www.jstor.org/stable/40064385>
- İslamoğlu, A. H. ve Alnıaçık, Ü. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (4. bs.) İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Kahneman, D. ve Tversky, A. (1979). Prospect theory: An analysis of decisions under risk. *Econometrica*, 47(2), 263-291. doi: 10.2307/1914185
- Kahneman, D. ve Thaler, R. H. (2006). Anomalies: Utility maximization and experienced utility. *Journal of Economic Perspectives*, 20(1), 221-234. doi: 10.1257/089533006776526076
- Kayış, A. (2017). Güvenirlilik analizi (Reliability analysis). Ş. Kalaycı (Ed.) *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (8. bs.) (s. 404-419) içinde, Ankara: Dinamik Akademi.
- Kehoe, J. (1994). Basic item analysis for multiple-choice tests. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 4(10), 1-3. doi: 10.7275/07zg-h235
- Kline, P. (1979). *Psychometrics and psychology*. London: Acaderric Press.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: Guilford Press

- Mak, B. L. ve Sockel, H. (2001). A confirmatory factor analysis of is employee motivation and retention. *Information & Management*, 38(5), 265-276. doi: 10.1016/S0378-7206(00)00055-0
- Malhotra, N. K. (2004). *Marketing research an applied orientation* (4th. Ed.). Pearson Prentice Hall: New Jersey
- Osiurak, F., Faure, J., Rabeyron, T., Morange, D., Dumet, N., Tapiero, I. Poussin, M., Navarro, J., Reynaud, E. ve Finkel, A. (2015). Déterminants de la procrastination académique: motivation autodéterminée, estime de soi et degré de maximation, *Pratiques Psychologiques*, 21(1), 19-33, doi: 10.1016/j.prps.2015.01.001
- Purvis, A., Howell, R. T. ve Iyer, R. (2011). Exploring the role of personality in the relationship between maximization and well-being, *Personality and Individual Differences*, 50, 370-375, doi: 10.1016/j.paid.2010.10.023
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. ve Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74. Erişim Adresi: https://www.stats.ox.ac.uk/~snijders/mpr_Schermelleh.pdf
- Schwartz, B. (2000). Self determination: The tyranny of freedom. *American Psychologist*, 55, 79-88. doi: 10.1037//0003-066x.55.1.79
- Schwartz, B., Ward, A., Monterosso, J., Lyubomirsky, S., White, K. ve Lehman, D. R. (2002). Maximizing versus satisficing: Happiness is a matter of choice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(5), 1178-1197. doi: 10.1037/0022-3514.83.5.1178
- Simon, H. A. (1955). A behavioral model of rational choice, *The Quarterly Journal of Economic*, 69(1), 99-118. doi: 10.2307/1884852
- Suhr, D. D. (2008). Step Your Way Through Path Analysis, <https://www.lexjansen.com/wuss/2008/pos/pos04.pdf>, E.T: 08.07.2023
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Boston: MA: Pearson.
- Von Neumann, J. ve Morgenstern, O. (1944). *Theory of games and economic behavior*. New Jersey: Princeton University Press.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46(Özel Sayı), 74-85, Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/iuisletme/issue/32177/357061>
- Yiğit, A.G. (2020). Bilişsel önyargılar seçimlerimizi nasıl şekillendiriyor: Beş farklı çerçeveleme türünün tercihler üzerindeki etkisi, *Avrasya İlimler Akademisi İşletme ve İktisat Dergisi*, 21, 1-14. doi: 10.17740/eas.econ.2020.V21-01

Extended Abstract

Purpose

Contrary to the rational individual assumption in traditional theories, individuals cannot maximize their utility in every decision. Thus, differences emerge at the decision stage. Schwartz et al. (2002) to investigate the determination of these differences, the first and most widely used scale is the 13-item Maximization Scale. Scores from the scale reveal the relevant difference. Accordingly, people with high maximization tendencies experience remorse, loss of psychological well-being, and a tendency to continue doubting. From this point of view, considering that people are constantly exposed to choices in their daily life, it is seen that it is important to determine the maximization tendency. The aim of this study was Schwartz et al. (2002), the adaptation of the Maximization Scale into Turkish and the validity and reliability analyzes of the Turkish version.

Design and Methodology

There are different opinions about determining the sample in scale development and adaptation studies. Some researchers suggest that a sample of at least 100 or 200 is sufficient (Kline, 1979; Guilford, 1954). However, some researchers agree that at least 300 people have a good sample size (Comrey & Lee, 1992). Based on this information, the sample was determined as 400 people. The data subject to the analysis were collected by online surveys with convenience sampling method. EFA and CFA were used in the adaptation study of the scale. These analyzes were performed using SPSS and AMOS programs. Finally, the internal consistency analysis of the scale was performed.

Findings

The ages of the participants range from 18 to 67, and approximately 70% of them are undergraduate and higher education graduates. Gender distributions are close to each other (Female: 48.8; Male: 51.2). Monthly income is taken as the monthly income of the household, but this figure is defined as pocket money for those who do not work and continue to study. However, the average monthly income of the participants is 23,245 Turkish Liras. Data were collected from participants from 12 different provinces of Turkey. First, KMO and Bartlett Tests were conducted to determine the scale's compatibility with factor analysis. According to the test results, the test value was found to be 0.783 and sig.: 0.000. Thus, we can say that the sample is suitable for analysis. Then, normality test was performed, and it was determined that the data fit the normal distribution. After the normality test, EFA and CFA were performed. In the EFA performed using the Varimax rotation method, 2 items were removed from the scale since the factor loads were equally distributed among the factors, according to the analysis result. As a result of the second analysis, the scale showed a 3-factor structure consisting of 11 items. The factors in this scale that emerged explain 52.35% of the total variance. As a result of the internal consistency analysis, the Cronbach's Alpha coefficient of the scale was found to be 0.74. In DFA, the fit indices of the model were determined as CFI=0.902, NFI=0.855, RMSEA=0.065, GFI=0.953, AGFI= 0.925, IFI=0.904. This showed that the model was acceptable and quite good.

Implications (Theoretical, Practical and Social)

Rational human, which is the main assumption of Traditional Economics, which is also described as Mainstream Economics and accepted for centuries, has faced a criticism based on a theoretical basis as of the 1950s. Studies have revealed that people are not always focused on maximizing their benefits, as is accepted in this assumption, and they make decisions under the influence of many emotional, psychological, and sociological factors. The fact that the inconsistency of the axioms of the theories that validate the calculation of the maximization goal of the people over time has been instrumental in gaining more importance in the

field of Behavioral Economics. Therefore, it is of great importance to increase the application areas of behavioral-based studies. In addition, the application of the relevant scale with different variables will be useful for a clearer understanding of the decision-making mechanism of individuals, decision outputs and the effects of these outputs.

Originality/Value

This study, in the literature, Schwartz et al. (2002) It is unique in that there is no study including the adaptation of the original of the Maximization Scale into Turkish and its validity/reliability analysis. In addition to this situation, measuring the maximizing tendencies of individuals in an accurate way will also be instrumental in revealing their biases in the decision stage. In this respect, it was concluded that the Turkish adaptation of the scale made an important contribution to the literature.

Araştırmacı Katkısı: Asena Gizem YİĞİT (%100).